

**„Előre a győzelemre!”
A honvédsereg 1849. április diadalmenete**

1849 dicsőséges tavasza. Hatvan (április 2.), Tápióbicske (április 4.), Isaszeg (április 6.), Vác (április 10.), Nagysalló (április 19.), Komárom (április 26.) és Budavára (május 21.). Az 1848/1849. évi magyar szabadságharc legszebb pillanatai. Mindegyik győzelem újabb babérágat font a Szűz Máriás lobogó és az ezeréves magyar katonai dicsőség köré. Akkori érzéseiket leginkább a márciusi ifjak egyike, Degré Alajos huszárcapitány gondolatai adják vissza: „A világ nyolcadik csodája elkövetkezett; az a sereg, mely három hónap előtt tanulatlan, fegyvertelen s félig mezítlábos volt, most szembe mert szállni Európa egyik legtekintélyesebb, legtanultabb s legfegyelmesebb hadseregével. Bámulatos erély, oroszánbátorság, vasakarát s hallatlan lelkesedés szülte azon eredményt, hogy rövid idő alatt a honvéd név bejárta a világot, s a magyar fegyvereknek dicsőséget aratott.”

1849 márciusának végére a honvédsereg felnőtt feladatához és egy hónap alatt Magyarország területének kilencven százalékát felszabadította. Diadalmenetük bizonyságul szolgált arra, hogy a kutyafuttában szervezett magyar sereg képes felülmúlni Európa egyik legerősebb hadseregét, a császári-királyi armádiát. Az 1849-es dicsőséges tavaszi hadjárat méltán képezi hadtörténelmünk egyik legszebb fejezetét.

„Március utolsó napján befejeztetett az I., II. és III. hadtest stratégiai fölvonulása a Tisza jobb partján, s a Görgey¹ alatt álló VII. hadtesttel az összeköttetés helyreállítatott. Görgey átvette a főparancsnokságot, s a pillanat elérkezett, hogy minden késedelmezésnek véget vetve, a parancsnokságunk alatt álló jó szellemű és harcvágyó csapatokkal az ellenség fő haderejét fölkeressük, és ha lehet – meg is törjük. Operációnknak fő tárgya, amire mi leginkább törekedtünk, a fővárosok visszavétele volt. Az ellenség egészen Hatvanig visszavonult, Görgey hadtestének a miskolc–hatvani úton kell vala előnyomulni, az I., II. és III. hadtestnek pedig az ellenséget, melyet a Galga megett erős állásban gyanítottunk, oldalba támadnia. Ez volt kezdete az áprilisi hadjáratnak, egész szabadságharcunk e legfényesebb korszakának.”² – írta visszaemlékezésében Klapka György vezérőrnagy. A haditerv óramű pontosságú végrehajtásához remek hadvezér szükségeltetett, s miután Vetter Antal altábornagy beteget jelentett, Kossuth meghajolt a fősereg akarata előtt, amikor március 31-én Egerben Görgei Artúr vezérőrnagyot tette meg ideiglenes fővezérnek.

Voltaképp a császáriak nem tudták, merről várják a támadást és fejetlenségüket fokozta a március 24-i losonci rajtaütés, amelynek során Beniczky Lajos őrnagy „száguldó különítménye” szétugrasztotta a császáriak ott pihenő felderítő részeit, és parancsnokuk már azt jelentette Alfred zu Windisch-Grätz herceg tábornagynak, a császári-királyi hadsereg főparancsnokának, hogy nagyobb létszámú magyar rontott rájuk, akit e hír teljesen összezavart.

A támadó hadművelet megindulása előtt, április 1-jén Gyöngyösön kiadott napiparancsában Görgei kijelentette: *„Ellenség előtt állván, minden percben összeütközésre számolok, – a fegyelem és rend a hadsereg lelke és ereje, mit minden áron fenntartani kívánok, annál fogva újólag kihirdetem a rögtönítélő bírósági eljárást [...]”³*

¹ Görgey Artúr 1848-tól haláláig következetesen a Görgei névalakot használta. A névírás zavart testvére, Görgey István fokozta, aki bátyja emlékiratait magyarra fordította és 1911-ben a Görgey névváltozatot használta. Ebből adódóan a szabadságharcról szóló munkákban és visszaemlékezésekben mindkét változat megtalálható. Igaz, halotti anyakönyvében is Görgeyként szerepelt, de nekrológiájában a Görgey család az elhunyt iránti tiszteletből a Görgei névírást használta.

² Klapka György: *Emlékeimből*. A szöveget gondozta, az eredeti iratokkal egybevetve kiegészítette, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta: Katona Tamás. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 118.

³ *Görgei Artúr válogatott írásai. Értekezések, vitairatok, cikkek, interjúk 1848–1915*. Válogatta, és sajtó alá rendezte: Hermann Róbert. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018. (a továbbiakban: Görgei 2018) 86.

Április 2-án Hatvan és Hort között gróf Franz von Schlik altábornagy egy kis „magyar nyúlászatra” invitálta tisztjeit, ám ezen a napon a vadász futott meg. Gáspár András ezredes VII. hadteste győztes ütközetet vívott a császári-királyi III. hadtest ellenében, és a Zagyva vonala magyar kézbe került. A támadó zöm – azaz Klapka I., Aulich Lajos vezérőrnagy II. és Damjanich János vezérőrnagy III. hadteste – eközben a Jászságba tartott.

Április 4-én Tápióbicskénél Klapka „kevés előrelátással tartott, hol büszkén s rohamlépésben dugta be orrát a faluba”, és báró Josip Jelačić altábornagy császári-királyi I. hadtestének utóvéd dandára megfutamította honvédeit. A sebtében előrevetett Császárhuszárok parancsnoka, Sebő Alajos alezredes ekkor vívta meg nevezetes párbaját báró Hermann Riedesel őrnaggyal, a horvát Jézus Mária-huszárok osztályparancsnokával, amelyet Baradlay Richárd huszárcapitány és Palvicz Ottó vértés őrnagy végső összecsapásaként ismerhetünk Jókai Mór *A kőszívű ember fiai* című regényéből, de Than Mór egyik festménye alapján is közzismert.

Még szerencse, hogy az ideiglenes fővezér – akit Windisch-Grätz, „mint nem bárót embernek sem tartotta” – Nagykátáról hamarjában megérkezett, magával hozva Damjanich hadtestét, kinek bizalmát tiszafüredi „ismerkedési” pálinkázásuk óta bírta Görgei.

A Tápió hídjánál került sor arra a forradalmi párbajra, amelyet Jókainál úgy olvashatunk, mint a két Baradlay fivér nemes vetélkedését Buda ostrománál: „*Itt történt Kiss Pál és Leiningen között a veszekedés a felett, hogy melyik rohanja meg az ellenség által tartott hidoni állást. Amaz a 9., ez a 3. zászlóalj vezénylette. Görgey, ki e csatában személyesen parancsolt, éppen akkor ugorván oda, midőn ketten az elsőség felett vetélkedtek, azt gondolta, hogy a rangelsőbbség felett vitáznak, s keményen megszólítja őket, hogy nincs most ideje a rangról civakodásnak. De midőn a szócsere értelmét megtudta, megdicsérte a hős tiszteket*”⁴ – írta visszaemlékezésében Vukovich Sebő kormánybiztos. A vita hátterében azonban a kassai 9. vörössipkás honvédzászlóalj állt, ugyanis Damjanich azt Kiss Pál alezredes újonnan alakítandó dandárjához akarta beosztani. Gróf Leiningen-Westerburg Károly alezredes erre összeszólalkozott Kiss alezreddel, s Leiningent idézve „a vége az volt, hogy kihívtam párbajra.” Már a rohamra készülődtek, Leiningen a kassaiak körében tartózkodott, „[...] *mikor Kiss odaugrat hozzám, és azt mondja: »Ma még alattad áll ez a zászlóalj, engedd meg, hogy én vezessem.*» Igen – válaszoltam –, *tarts velem, döntsük el vitánkat a golyózáporban, vezessük együtt a dandárt.*» Örömtől ragyogva nyújtja felém kezét, a harag el volt feledve. – *E pillanatban megjött Görgey, egyedül, kíséret nélkül, és odakiáltott embereimnek: »Fiúk, ma nektek kell megmenteni a magyar fegyver becsületét! Ugye nem hátráltok?» – Leírhatatlan volt az örömrivalgásuk, és türelmetlenül várták a jeladást a támadásra.*”⁵

„Pördült a dob, támadni kellett” és a hídon ekkor alakult ki az a tumultuózus jelenet, amelyet Than Mór is megörökített. A régről rivális két legendás hírű zászlóalj, a szegedi 3. fehértollas és a 9. vörössipkás honvédzászlóalj egymásnak estek az elsőként való átjutás dicsőségéért. A helyzetet végül a „hősök hőse”, Földváry Károly őrnagy, a 3. honvédzászlóalj parancsnoka – aki jobban tartott hitvesétől, Thury Borbálától, mint az osztrák császártól – oldotta meg azzal, hogy a lovával felléptetett a hídra, kiragadta a 9-esek zászlótartójának kezéből zászlajukat, „Nos, egyesülten előre!” – kiáltotta, mire honvédei utána rohantak, zászlajuk után meg a kassaiak, akinek a szégyentől vörösebb volt az arcuk, mint a tábori sapkájuk.

Klapka könnyelműsége kis híján hadműveleti céljuk idő előtti felfedését eredményezte, ám Görgeinek igaza volt abban, hogy az ellenféllel „szemben egy-egy hadászati hibát is bátran

⁴ *Vukovics Sebő visszaemlékezései 1849-re.* Sajtó alá rendezte, az utószót és a jegyzeteket írta: Katona Tamás. Magyar Helikon, Budapest, 1982. 43.

⁵ Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd tábornok levelei és naplója. In: *Az aradi vértanúk.* I–II. Összegyűjtötte, a szöveget gondozta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta: Katona Tamás. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1979. I. 139.

el lehet követni.” És valóban, Jelačić hiába jelentette, hogy utóvédjét nagyobb magyar erők támadták meg, Windisch-Grätz ragaszkodott eredeti elképzeléséhez, megmaradt a gödöllői összpontosítás mellett, olyannyira elhúzva védelmi vonalát, hogy támadás esetén egy napon belül nem tudta erejét összpontosítani, míg az arra tartó magyar főszereg arcvonala bármely szakaszán képes volt arra, hogy ereje zömét gyorsan harcba vesse.

A herceg Gödöllő környékére vonta hátra erőit, és április 6-án – Nagypénteken – került sor az isaszegi csatára. Klapka e napon ünnepelte 29. születésnapját, ám hadteste ismét megingott, miközben Damjanich egyedül tartóztatta fel az ellenséget. Kóka felől ekkor „robbant be” tajtékban úszó lován Görgei, hamar rálelve Klapkára, aki „[...] kijelentette, hogy a küzdelem félbeszakítását kénytelen tanácsolni, mert gyalogságának elfogyott a tölténye, és nagyon ki van merülve.

– *A győzelem – tette hozzá – ma már lehetetlen, de holnap megint lehetséges lesz.*

Arckifejezése világosan mutatta, hogy őszinte meggyőződését mondja ki.

Itt aztán fővezéri tekintélyem véget ért. Először tehát meg kellett ingatnom Klapkában a meggyőződést, hogy elengedhetetlenül szükséges a visszavonulás, és csak aztán számíthattam rá, hogy újabb támadási parancsokat teljesíti.

Felszólítottam Klapka tábornokot, gondolja meg, hogy ő maga készítette azt a támadási tervet, amelynek teljesítésével ma fel akar hagyni – és hogy holnap biztos nehezebbnek lát majd mindent; hogy ő maga mondta ki: elengedhetetlenül szükséges a kiadott utasítások szigorúan pontos betartása napról napra; hogy indokai, melyekkel a csata feladását tanácsolja, teljesen tarthatatlanok, hiszen gyalogsága, a hátrálásban mutatott gyorsaságáról ítélve, nem látszik annyira kimerültnek, hogy még néhány szuronytámadást meg ne kísérelhessen, ehhez pedig akkor is elegendő a tölténye, ha igazán mindet ellőtte.

– *Ma kell győzni – kiáltottam –, vagy mehetünk vissza a Tisza mögé! Ez a két megoldás van, harmadik nincs. Damjanich még mindig állja a csatát, Aulich előrenyomul: győznünk kell!”⁶*

E döntő pillanatot Than Mór is megörökítette az isaszegi csatát ábrázoló festményén. Klapkára kijózanítóan hatottak Görgei szavai, lovával Isaszeg felé fordult és harsány „Előre!” kiáltással lelkesítette fel csapatait. Görgei felkereste a III. hadtestet is, ám Damjanich mennydörögve kifakadt: „*Mit ér a Klapka előrenyomulása? [...] Ha egy részeg honvéd megint szédülésről panaszkodik, ha egy másik megint fölrántja a tölténytökját, Klapka tüstént újra jajveszékelné kezd, hogy zászlóaljai holtra fáradtak, és nincs töltényük; azzal aztán megfordul, és engem megint cserbenhagy.*”⁷

A II. hadtest épp jókor érkezett be a csatasíkra és „*Görgei, mint egy hadisten mindenütt előljárt, a küzdőket lelkesítve, bátorítva a seregeket. Kivont karddal kezében s villogó szemekkel ment elül fehér lován mutatva s bátorítva seregét.*”⁸ Ám a várva várt döntő győzelem elmaradt, ugyanis Gödöllő alatt a VII. hadtest nem avatkozott be a harcokba, miáltal Windisch-Grätz Pest alá retirálhatott.

A honvédsereg nyomában kivégzések is történtek, de nem csupán a harcból gyáván megfutamodókra várt ez a sors. Damjanich, a szabadságharc legendás tábornoka a forradalmi terror jegyében minden teketória nélkül kivégzőosztag elé állította és „meglövette egy kicsit” a hazaárulással megvádolt dr. Mericzay János tápiószecsői és dr. Hoernegger Antal kókai plébánost is.

⁶ Görgey Artúr: *Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben*. I–II. Görgey István fordítását átdolgozta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: Katona Tamás. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1988. (a továbbiakban: Görgey 1988) I. 456–457.

⁷ Görgey 1988, I. 459–460.

⁸ Vargyas Endre: *A Magyar szabadságharc története 1848–1849*. Heckenast Gusztáv, Pest, 1867. (a továbbiakban: Vargyas 1867) 330.

Pár nap leforgása alatt a magyar főszereg három győzelmet aratott és Mészáros Lázár altábornagy hadügyért idézve ezalatt a herceg „[...] a főhadnagyok által vezényelt rebellis vagy insurgens magyar sereget tönkre tenni nem bírta.”⁹

Április 7-én nagyszabású díszszemlére került sor a gödöllői Grassalkovich-kastélynál, ahol a táborban tartózkodó Kossuth Lajos bizottmányi elnök is megtekintette a Feldunai hadsereg csapatait. Mindezt a III. hadtest egyik hadosztályparancsnoka, Józef Wysocki ezredes is megörökítette: „[...] a hadsereg elvonult Kossuth előtt, aki ekkor érkezett a főhadiszállásra. A díszszemle során a vezérkari tisztek karéjában álló Kossuth könnyed kalapemeléssel köszöntötte az elvonuló zászlóaljokat és lovasszázadokat. Amikor azonban az én hadosztályom zászlóaljai következtek a lengyel légióval és ulánusokkal egyetemben, levette a kalapját, s azt leeresztett kezében tartva, fedetlen fővel várta be a díszszemle végét. Ezzel akarta tiszteletét kifejezni a vitéz katonáknak.”¹⁰ Haditanácsot is tartottak, ahol Kossuth a főváros mielőbbi visszafoglalása mellett kardoskodott, de végül a katonák meggyőzték: jelen helyzetben Komárom felmentése az elsődleges. A díszszemle utáni haditanácson Kossuth Lajos Pest–Buda mielőbbi visszafoglalását óhajtotta, végül győzött a józan ész és a körülzárt Komárom felmentését tűzték ki célul. A Grassalkovich-kastélyban fordult barátira Kossuth és Görgei viszonya. A 16 esztendővel idősebb bizottmányi elnök maga javasolta a tegeződést. Ekkor utalt arra, hogy méltó választ kíván adni az olműtzi oktrojált alkotmányra, amire Görgei megjegyezte: „A szó nem szabadítja meg hazánkat, csak a tett. [...] Nem tudom, mire van szükségük Európa népeinek; de hogy Magyarország népeinek a legkisebb győzelem a harctéren több hasznot és becsületet szerez, mint a legfőnnhéjazóbb nyilatkozat, abban biztos vagyok, és még egyszer kimondom: hogy a bécsi miniszterek agyrémei V. Ferdinánd koronás király s az általa szentesített alkotmány mellett megnyert csaták adják a legjobb feleletet.”¹¹

A győzelmek feljogosították Görgeit arra, hogy pár nap múltán kiáltványban üzenjen Windisch-Grätznek: „[...] a nemzet törvényes kormánya meghagyásából még a következőket jegyzem meg: 1-ör. Minden egy magyar fejért három osztrák fej esik. 2-ör. Minden született vagy csak honosított magyar, ki osztrák szolgálatban ellenünk fegyvert visel, föltétlen árulói halállal meghalandó. 3-ör. Magyarország készen áll az élethalálrai harcra, mert a nép hosszú türeléséből kifogyott, mellyel eddig elnyomói iránt viseltetett.”¹²

A tavaszi hadjárat második szakaszában ugyanazon módszert alkalmazták, mint az elsöben. Ezúttal a mindig megbízható Aulich játszotta el a főszereg szerepét Pest alatt, a többi hadtest pedig Vácon keresztül, a Duna bal partján tört előre Komárom felé. Windisch-Grätz újfent habozott, ami leváltását hozta, utódjául báró Ludwig von Welden tábornagyot nevezték ki.

Április 10-én Vácán újabb ütközetre került sor. Klapka ezúttal elkésett, ám Damjanich börig ázott honvédei a Gombás-patak barokk hídján áttörve ki tudták üzni a városból a császáriakat, miközben halálos sebet kapott parancsnokuk, Christian Götz vezérőrnagy. Görgei emlékirataiból ismeretes, hogy „Damjanich és Klapka, a két hadtestparancsnok közt már a

⁹ Mészáros Lázár emlékiratai. Az eredeti kéziratokból közrebocsátja Szokoly Viktor. I–II. Ráth Mór, Pest, 1867. II. 202.

¹⁰ Együtt a szabadságért 1848–1849. Józef Wysocki tábornok emlékiratai. A magyarországi lengyel légió részvétele az 1848-as szabadságharc hadjárataiban. Az emlékiratot fordította, jegyzetekkel ellátta, a bevezetőt, a jegyzeteket és az életrajzi névmutatót írta: Kovács István. Az okmánytár iratait összeállította: Kovács István és Hermann Róbert. Zrínyi Kiadó, Budapest, é.n. [1993] 57.

¹¹ Görgey 1988, II. 13.

¹² Görgei 2018, 89.

tápióbicskei ütközet alkalmából feszültség keletkezett. Ez az isaszegi napon észrevehetőleg fokozódott, és a váci nap eseményei következtében végül aggasztó jelleget öltött.

Különben Damjanich tábornokot ezen a napon Klapkán kívül a III. hadtest lovassági parancsnoka, Nagysándor ezredes és a néhány száz főre menő lengyel légió is magára haragította [...]

A Vác déli szélén levő hidat a szélső házakig hátraszorított osztrák csatárok keményen védelmezték, a hidat tehát rohammal kellett bevenni. Ugyanaz a honvéd törzstiszt, aki április 4-én mint a 3. honvédszászlóalj parancsnoka¹³ a Tápió hídjának megrohanásakor oly dicsőségesen kitüntette magát, most a közel álló lengyel légiót tüzelte rohamra, és a zászlót a kezébe véve személyesen akarta vezetni őket. A lengyel zászlótartó azonban megtagadta tőle¹⁴ a zászlót, és az egész légió a rohamot.

A Vác déli szélén levő hidat aztán a 3. és a 9. honvédszászlóalj osztagai vették el az ellenségtől, ugyanazzal a tökéletes vitézséggel, mint április 4-én a Tápió-hidat, és az említett hős törzstiszt alól, aki a zászlóval a kezében megint elől járt, kilőtték a lovat.¹⁵

Az ellenség a híd elvesztése után nem tarthatta tovább a város déli bejáratát; a 3. és a 9. zászlóalj előbb a város belsejébe szorította vissza őket, végül ezt is fel kellett adniuk, immár további ellenállás nélkül.

Erre a III. hadtest zászlóaljai gyülekeztek, és abban a rendben, ahogy a városba behatoltak, egyetlen menetoszloppá sorakoztak; de a lengyel légió, mely – mint láttuk – nem volt hajlandó rohamra menni a híd ellen, és az ütközet folyamán is csak a 3. és 9. honvédszászlóalj után jutott a város belsejébe, a sorakozáskor a menetoszlop legelejére tolakodott, és ezzel a fogással azt a látszatot keltette, hogy a nap dicsősége őt illeti.¹⁶

Sikereiket Görgei A főparancsnok a vitéz magyar sereghez című kiáltványában is nyomatékosította: „Győzelemről győzelemre hordjátok zászlójitokat. Dicső tettek hirdetik vitézségeteket, bátorságotokat.

Mint hősök kezdettétek meg a haza megszabadításának szent művét, mint hősök be fogjátok szerencsésen végezni.

Nagy dolgok történtek már, még nagyobbaknak kell történniök, hogy szép hazánk igazán szabad és szerencsés legyen.

Örömmel, büszkeséggel nézek bátor szemetekbe, csodálattal szemléltem kitűrésteket a háború nehézségiben s ki nem mondható dicsérettel hajlok meg vitézségetek előtt, mely nagy őseitekre méltó tettekkel a magyar nevet örök időkre felmagasztalandja és titeket a világ legbátrabb seregei közt első sorba teend.

Vezéretek a szeretett haza nevében mond köszönötet néktek feláldozó vitézségetek- és hűségtekért. »Előre a győzelemre!«¹⁷

Április 18–19-én a magyar főszereg partot váltott a Garamon. Nagysallónál Klapka végre felnőtt feladatához, amikor hadteste Damjanich honvédeivel együtt, a VII. hadtest lovasságának támogatásával élete egyik legszebb győzelmét aratta. Az ütközet megkezdése előtt érkezett meg a debreceni detronizáció híre, ami nem aratott osztatlan sikert a tisztikar soraiban, hiszen addig mindenki a maga szájízének megfelelően értelmezhetette a hadakozást és annak célját: önvédelmi háború, a kiegyezés lehetőségével, avagy függetlenségi háború és szakítás Ausztriával. A trónfosztás nem hagyott további kétséget, amely azok között okozott 1848 vége után újabb, ám

¹³ Földváry Károly őrnagy, akit e haditettéért alezredessé léptettek elő.

¹⁴ Leon Dreziński (másutt: Dereziński) hadapród azért nem adta át zászlajukat, mert nem akart a vörössipkások zászlótartójának sorsára jutni, akit Tápióbicskénél azért állítottak kivégzőosztag elé, mert hagyta, hogy Földváry kiragadjon a kezéből hadijelvényüket.

¹⁵ A váci kőszentes hídnál pár perc leforgása alatt két lovat is kilőtték Földváry alól, aki végül megragadva a szegediek zászlaját, győzelemre vezette a fehértollasokat és a vörössipkásokat. Ép bőrrrel úszta meg bravúrját, de az ütközetet követően atilláján és a 3-asok zászlaján 25 golyó ütötte lyukat számláltak meg.

¹⁶ Görgey 1988, II. 25.

¹⁷ Görgei 2018, 87.

jóval kisebb morális válságot, akik 1848 előtt a császári-királyi hadseregben szolgáltak; példának okáért Gáspár tábornok is szögge akasztotta szablyáját és hivatalosan beteget jelentett, hadtestét Poeltenberg Ernő ezredes vezette tovább. Habár a Feldunai hadsereg folytatta menetét Komárom felé, még napokig tartott, amíg a Nagysallónál szétszóródott császári csapatokat teljesen felszámolták, így került sor április 20-án a kéménd–kőhidgyarmati ütközetre. Ekkortájt kapta azt a feladatot a fővezér bátyja, Görgey Ármin őrnagy „száguldó csapatja” a magyar főserg szélő jobbszárnyát képezve vonuljon a felső-magyarországi bányavárosok megszállására, valamint biztosítsa a hadsereg hátát és utánpótlási vonalait.

Komárom északi részébe április 22-én vonult be az I. és a III. hadtest, míg azok hátát a Garam mentén délre vonult VII. hadtest biztosította. A császáriak feladták a Duna bal partját és a hajóhidat is megsemmisítették. Görgeinek nem volt hadihíd-készlete, így – a császári tüzérség működésének ellenére – utászai a komáromi ácsok és hajósok segítségével bravúros módon rögtönöztek talphidat.

Április 26-án hajnalban két magyar dandár átkelt a Dunán és a komáromi védősereg egy részével megrohanta, majd birtokba vette az ellenséges sáncokat. Reggel az I. hadtest elfoglalta Ószónyt, ezért a császáriak Ács és Mocska között álltak harcrendbe. A honvédsereg alig egy hónapja még a Tiszánál állt, április végére csapatai teljesen kifáradtak és lerongyolódtak a szakadatlan harcban. Rendkívül elnyúltak az utánpótlási vonalai, a Debrecenből és Nagyváradról küldött muníciónak és élelmezési ellátmánynak nagyot kellett kerülnie, hiszen a Lánchíd a budai császári helyőrség ellenőrzése alatt állott, így az első komáromi csatában teljesen kifogyott a magyar tüzérség muníciója, s az osztrákok által kilőtt ágyúgolyókat lőtték vissza. A diadal így is óriási volt. Az ostromállásokban hatalmas hadizsákmányra tettek szert, és a császári-királyi főserg elhagyta Komárom környékét.

Teljesítményüket Görgei is nagyra értékelte április 29-i komáromi kiáltványában: „Bajtársaim!

Alig egy hónapja, hogy a Tisza megett állottunk, kétes pillanatokot vetve még kétesb jövőnkre.

Ki hitte volna akkor, hogy egy hónap múlva már túl leszünk a Dunán, s szép hazánk nagyobb része fölmentve egy esküszegő rút dinasztíának rabigája alól.

Legbátrabbjaink se mertek volna annyit bizton remélni.

De a hazaszeretet szent ihlete áthatott benneteket, s az ellenség milliárdnyi armádiának tekintette – bátorságtokat.

Ti győztetek, győztetek hétszer egymás után, és győznetek kell ezentúl is.

»Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!«

Eldöntő volt minden csata, melyet eddig vívtatok, még eldöntőbb lesz, valamennyit ezentúl vívandunk.

»Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!«

Tinektek jutott a szerencse éltetek feláldozásával megadni e szép honnak ősi önállását, nemzetiségét, szabadságát, örök fenlétét. – Ez legszebb, legszentebb feladatokat.

»Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!«

Sokan vannak köztünk, kik már kivívottnak hiszik hazánk óhajtott jövődjét; de ne ámítsátok magatokat; mert ezen harc nem Magyarország és Ausztria közti harc egyedül, ez európai harc leend: a természet adta legszentebb népjog harca a bitor zsarnokság ellen. – S győzni fog a nép; győznie kell mindenütt!

De ezen győzelemnek ti alig lehettek élvezői, ha bajnokai lenni híven akartok, és bajnokai csak akkor lehettek, ha mártírjai lenni ezen legszebb, legdicsőbb győzelemnek elhatározott szándéktok.

»Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!«

S minthogy élő hitem, miszerint köztetek alig van, ki egy gyáva életet jobban szeretne a dicső halálnál, s ki velem egyformán ne érezné, hogy olyan nemzetet, melynek fiai hasonlók a

szolnoki, hatvani, bicskei, isaszegi, váci, n[agy]sarlói és komáromi hősökhöz, rabbá tenni többé nem lehet, – még a legborzasztóbb ágyútűzben is csak azon egy jelszavam marad hozzátok:

Előre, bajtársaim! mindig előre!

»Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!«”¹⁸

A VII. hadtest római katolikus törzslélekesze, báró Mednyánszky Cézár is elismeréssel írt hadjáratakról: *„Tavaszkor győzelmet arattunk győzelem után. Bicskétől Komáromig tartott diadalutunk. Bálványoztuk Görgeyt.”*¹⁹

Komárom után Kossuth kormányzó is csodálattal adózott a főhadszíntéren elért nagyszerű tavaszi sikereknek: *„Hajoljon meg a nemzet Görgei és a hadsereg előtt.”*²⁰

Kedvezően fordult a magyar hadiszerencse a mellékhadszíntereken is. József Bem altábornagy március 28-án kiűzte a vereségeibe belebetegedett báró Puchner Antal altábornagyot helyettesítő Kalliány József vezérőrnagy csapatait és a megsegítésükre érkezett cári erőket Erdélyből. Az országrész a gyulafehérvári erőd és a dévai vár, valamint az oláh felkelők által megszállt Érchegység kivételével felszabadult. Délvidéken is magyar sikerek születtek. Pétervárad védőseregét felmentették és a megfogyatkozott rác csapatokat végre kiűzték szenttamási erődített táborukból. Bem pedig erői egy részével az aradi magyar ostromsereg és Perczel Mór vezérőrnagy támogatására indulhatott, így május derekára a temesvári erőd kivételével a Temesköz is magyar ellenőrzés alá került.

A főhadszíntéren végül a honvédek felhagytak az ellenség üldözésével és Görgei – számba véve a lehetőségeket –, immáron Kossuthnak kedvezhetett: hadserege Bécs helyett megindult Budavár visszavételére.

Babucs Zoltán hadtörténész (Magyarságkutató Intézet, Történeti Kutatóközpont),
a Szilvásvárad Állami Ménesgazdaság címzetes méneskari tanácsosa

¹⁸ Görgei 2018, 90.

¹⁹ *Báró Mednyánszky Cézár az 1848/49. évi honvéd-hadsereg főpapjának emlékezései és vallomásai az emigrációból.* Angolból fordította és kiegészítésekkel ellátta: Dr. Óváry-Avary Károly. Singer és Wolfner Irodalmi Intézet, Budapest, 1930. 44.

²⁰ Vargyas 1867, 342.